

Potopljena istina

13 December 2010

Novembar 2010. godine ostao je zabilježen i po nadprosječnim padavinama i nezapamćenim poplavama u BiH, ali i u čitavom regionu. Rijeke su se izlile iz korita i izazvale katastrofalne poplave u nizu naselja. Zanimljivo je da su u BiH najveće poplave sa velikim i tetama izazvane u gradovima i naseljima uz vodotoke Drine i Neretve, ali i u Popovom polju. Zašto bi to bilo potrebno posebno istaći?

Pa zato što su to upravo vodotoci sa nizom izgrađenih hidroelektrana velikih brana i vještačkih akumulacija. A brane, pogotovo velike, su višenamjenski objekti. Tako bar kaže nauka, a takvim ih deklariraju i energetičari i hidrolozi kada planiraju da grade hidroelektranu sa velikom branom i akumulacijom. I zaista, u svijetu se brane grade za razne namjene. Podsjetimo na neke:

- vodosnabdijevanje,
- navodnjavanje,
- kontrola poplavnih valova,
- energija,
- oplemenjivanje minimalnih proticaja,
- rekreacija i turizam.

Nesumnjivo da su se u svijetu brane gradile za sve pobrojane namjene. I danas je preko 50 %, od skoro 50.000 izgrađenih brana, u funkciji navodnjavanja. Međutim, otkada ih je čovjek počeo praviti u primarnoj funkciji proizvodnje električne energije sve ostale funkcije ostale su mrtvo slovo na papiru. Kako je moguće da pored pet izgrađenih brana na srednjem toku Neretve (od kojih samo HE Rama i HE Jablanica imaju akumulacije od 750 hm³ zapremine) Ćapljina i Metkovića budu poplavljene? Kako je moguće da pored HE Mratinja na Pivi, sa visinom brane od 220 metara (16. po visini u svijetu), budu poplavljene Foča i Goražde, da pored akumulacija HE Višegrad, HE Zvornik i HE Perućac kataklizmu doživi Bijeljina i njena okolina. Kako je moguće da poslije izgradnje HES-a Trebišnjica Popovo polje postane "Popovo jezero" i to upravo onda kada nam BHRT prikazuje dokumentarac produkcije Sutjeska filma o izgrađenoj brani Grančarevo uz tvrdnju da poslije ovog poduhvata nikada neće biti Popovo polje poplavljeno. Ta olako izrečena tvrdnja energetičara da će izgrađene brane za hidroelektrane spasiti nizvodno stanovništvo od stoljetnih poplava postaje obična laž ako je osnovna i jedina funkcija brane da pravi profit proizvođači energiju.

Nažalost, odbrana vlasnika brana od opravdanih optužbi svodi se na "Božje davanje", odnosno "višestruku silu". Svi višestruki statistički podaci govore da je novembar, bar u našem regionu, mjesec nadprosječnih padavina, te da ovakve padavine valja očekivati. Uostalom, graditelji i projektanti brana itekako koriste te statističke podatke u projektovanju i proračunu energetske proizvodnje. Da bi brana bila zaista u funkciji zaštite od poplava akumulacija mora biti spremna da amortizuje plavni val, a to se ne može učiniti pri punoj akumulaciji. Međutim, imati djelomično ispražnjenu akumulaciju znači rizik i moguće izgubljene kilovate ako ne dođu očekivane kišne. Eto osnovnog razloga zašto brane za HE nisu u funkciji zaštite od poplava. Dapače, u ekstremnim slučajevima dodatno produciraju poplave naglim ispuštanjem voda preko brane, temeljnim ispuštanjem i proizvodnjom struje. Jer prosto je za nepovjerovati da je građanima Goražda plavni val visine 2 do 3 metra dočao za nepunih pola sata. To ne može biti djelo prirodnih pojava, osim ako to nije nenadano i nenajavljeno ispuštena voda iz akumulacije HE Mratinje.

Ima li rješenja za budućnost? Da li da ljudi isele i napuste svoje domove? Rješenja ima ako će brane biti i u funkciji zaštite stanovništva od poplava. Država treba da regulira vodoprivrednim dozvolama nivo akumulacija u kritičnim godinama periodima velikih voda (novembar i april). Pa makar to bilo i na račun proizvodnih kilovata. Jer patnje, nevolje i hiljada stradalnika puno su veće od gubitaka manje skupine ljudi iz industrije brana koji izvrsno žive od korištenja prirodnih resursa. Nakon svega najavljuju se tužbe protiv vlasnika hidroelektrana (Općina Goražde protiv HE Mratinje). Gledajući unazad nekoliko godina kada je poplavljen Mostar i tužbu grada protiv Elektroprivrede BiH, te sudski postupak koji se otegao unedogled, teško je od najavljenih tužbi, pogotovo ako je brana u drugoj državi, očekivati. A vlasnici brana hvale se da je 2010. godina rekordna u proizvodnji električne energije i, naravno, ostvarenom profitu.